

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

Конференция атауы:

«Жастар мен ғылым: бүгінгі мен болашағы» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдар жинағы

Название конференции:

Сборник материалов Международной научно-практической конференции «Молодежь и наука: настоящее и будущее»

Conference name:

International Scientific and Practical Conference "Youth and Science: Today and the Future" Proceedings

Жинақ / сборник:

II том, 5 сәуір 2024, Атырау

ISBN:

978-601-262-550-9

Секция:

IV.I ЖАҢА ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ БАҒДАРЫ / ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ НОВОГО КАЗАХСТАНА

Жинақтағы жариялану нөмірі:

№ 21

Мазмұндағы беті / жинақтағы беттер:

111 / 111-115

Автор(лар):

Республикасы

Мақала атауы:

МОНОСПЕКТАКЛЬДІ ПРОДЮСЕРЛЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ Оңғар Жанат «Арт-менеджмент және продюсерлеу» кафедрасының магистранты, Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы, Алматы қ., Қазақстан

УДК 792.075

МОНОСПЕКТАКЛЬДІ ПРОДЮСЕРЛЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Оңғар Жанат

«Арт-менеджмент және продюсерлеу» кафедрасының магистранты,
Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы, Алматы қ., Қазақстан
Республикасы

e-mail: zhanat-86@mail.ru

Ғылыми жетекші, э.ғ.к., профессор – **Молдашева А.К.**

Кіріспе

Жалпы моноспектакльдердің танымалдығы артып келеді. Мұндай қойылымдар авторларға, актерлерге, продюсерлерге көрермендерге оқиғаны терең жеке және жақын деңгейде айтуға бірегей мүмкіндік береді. Моноспектакльдерді құру және өткізу процесін зерттей отырып, біз осы ұсыну формасымен бірге жүретін мәселелерді, шығармашылық еркіндікті аша аламыз.

Бүгінде Алматы қаласында "БУНКЕР" Арт-баспанасы, "АртиШок" театры, Тотальный театр сияқты жеке қазақстандық театрлардың сахналарында ғана емес, сонымен қатар М.Әуезов атындағы Қазақ ұлттық драма театры, Жамбыл атындағы Қазақ ұлттық филармониясы, Ғ.Мүсірепов атындағы Қазақ мемлекеттік академиялық балалар мен жасөспірімдер театры сияқты мемлекеттік театрларда да моноспектакльдерді көруге болады. Бұрын сахнада бір актердің ойыны "шығармашылық" немесе "оқырман" кеші деп аталды, алайда мұндай кештер тар шеңберде өткізіліп, көпшілікке арналмаған. XVIII ғасырдың ортасында заманауи моноспектакльге ұқсас жанр пайда болады – мелодекламация, онда драмалық әртістер музыкалық сүйемелдеумен шығармаларды оқиды. Бір актер театрының негізін қалаушы В.Н.Яхонтов жанрдың жарқын өкілі болып саналады.

Қазіргі театр процесінде моноспектакль Ресейде үнемі өткізілетін халықаралық моноспектакльдер фестивалі, мысалы, Мәскеуде өтетін жыл сайынғы "Соло" фестивалі немесе

Санкт-Петербургте өтетін "Монокль" фестивалі арқылы көрсетіле бастайды. Сонымен қатар, жыл сайын оларға қатысатын спектакльдер саны артып келеді, бұл олардың танымалдылығының артып келе жатқанын көрсетеді.

Осыған байланысты моносспектакльдер шығару мәселесіне назар аударылуы мүмкін. Өйткені, моносспектакльді продюсерлеудің өзіндік ерекше ерекшеліктері бар, олар нақты көзқарас пен егжей-тегжейге назар аударуды қажет етеді. Оның ішінде моносспектакльдің маркетинг ұйымдастыруына ерекше назар аударуды қажет етеді, өйткені көрермендерге моносспектакльдің сюжеті мен бірегейлігін, сондай-ақ актердің маңыздылығын жеткізуі керек. [1,2,3]

Зерттеу материалдары мен әдістері

Қойылған мақсатқа жету үшін қазақстандық театрларда қойылған моносспектакльдерге салыстырмалы талдау жүргізілді.

Әдебиеттерді және моносспектакльдер туралы түрлі жарияланымдарды зерделеу арқылы моносспектакль продюсерінің міндеттерінің тізбесі қалыптастырылды.

Нәтижелер және оларды талқылау

Моносспектакльдер шығармашылық ізденістер мен эксперименттерге деген қажеттіліктен туындады, бұл театр жасаушыларына эксклюзивтілік пен мінездің тереңдігін білдіруге ерекше мүмкіндіктер берді.

Алматы қаласы театрларының сахналарында қойылған моносспектакльдердің санын талдау 1-кестеде келтірілген.

Кесте 1 – Алматы қаласы театрларының сахналарындағы моносспектакльдер

№	Театр	Моносспектакльдің атауы	Авторлар	Жыл
1	М. Әуезов атындағы Қазақ ұлттық драма театры	В поисках живой души	А.Филиппенко	2022, 2023
2		Лучше, чем кажется	О.Савельева	2023
3		Контрабас	П. Зюскинд Перевод: М.Омарова	2023
4		Не случайная встреча	Л.Роберман, С.Маковецкий	2019
5		Звездный мальчик	Д.Корзун	2019
6	Тотальный театр	Одного кто знает?	Д.Жумабай, Ю.Кудряшова	2021
7		Омар Хайям. Ловец волны	Т.Зульфигоров, Б.Абуразоков, А.Мустафа	2023
8		Қаһар	Ж. Ануй, Д.Жумабаева	
9	Мемлекеттік қуыршақ театры	Наедине с Пушкиным	С.Матвеев	2020
10		Қуыршақ	Р.Жаныманов, Қ.Мұрат	2023
11	Арт-убежище «БУНКЕР»	Кармильхан	И.Арнаутова, Н.Лукьянова	2018
12	Театр «La Boheme»	Падение	Е.Жуманов	2022
13		Капля меда	И.Пешков	2018
14		ОТОСОТР	А.Огай, Т.Ким, Г.Кирьян	2018
15	АртиШок	Бык Фалариса: решение загадки Великого большого мира	С.Фридман	2018
16	Жамбыл атындағы Қазақ ұлттық филармониясы	Все начинается с любви. Продолжение...	М.Аверин	2018
17		Без грима	А.Х.Астахова, А.Гончаров	2019

Бұл соңғы 5 жылда Алматы қаласы театрларының сахналарында қойылған моносспектакльдердің толық емес тізбесі. Кестеден қазақстандық театрлардың сахналарында шетелдік авторлардың моносспектакльдері немесе шетелдік пьесалар негізінде қойылатыны көрінеді. Қазақ тілінде қойылатын моносспектакльдер жетіспейді

Әр моноспектакльдің негізінде орындаушының мәнін ашатын оқиға жатқанын ескере отырып, осы мақаланың авторы жеке трагедияға негізделген моноспектакль қою идеясын жүзеге асырады. [3,4,5]

Бүгін, Батыс Қазақстан тұрғындары 20 жылдан кейін қайталанып келе жатқан су тасқынымен қайта бетпе-бет келгенде, осы мақала авторының нақты оқиғаларына негізделген "Тасқын" моноспектаклінің таңдалған атауы мен мәні өзекті мәнге ие.

Оқиға келесідей.

...Бұл отбасы сонау тоқсаныншы жылы Атырау облысы (бұрынғы Гурьев), Индер ауданы, Елтай селосы, Амангелді қой совхозында тұрады. Совхоз малшылары қыстайтын Гогольск деген жерден малшылар жайлауға көшкенде, жалғыз үй қыстағын қарауылдап, қысқа дайындайтын. Жылдағы әдетімен қарапайым отбасы шаруасын күйттеп, жайбарақат күн, жайлы ғұмыр кешіп жатты.

Алайда, тоқсаныншы жылдың көктемі бұл отбасыға қасірет келетінін олар да, ешкім де білген жоқ еді. Бес бірдей бала-шағамен шырт ұйқыда жатқан кезде үй ішіне алапат тасқын басып кіреді. Кенеттен соққан суық судан есеңгіреп қалған әке мен шеше бес бірдей баласын таба алмай, әп-сәтте көз жазып қалды. Айнала алай-дүлей, алағай-бұлағай. Көлкіген судан құлындарын таба алмай зарлаған ата-ана. Көз алдында қатар тізіліп ұйықтап жатқан балаларынан бір түнде, қаннен қаперсіз уақытта айырылып қалуды елестетудің өзі ауыр.

Содан бері бұл отбасы сол оқиға жайында ешбір жерде әңгіме қылып айтпаған. Балалардың әкесі ағайындарына ғана болған жайтты қысқа қайыратын көрінеді.

Бұл – табиғат апатын суреттейтін шытырман оқиғалы голливудтық фильмнің сценарийі емес. Бұл қарапайым тірлік кешіп жатқан менің отбасымда болған жайт. Ол кезде, Жанат Елтайдағы нағашыларының үйінде жатып, мектепте оқитын. Жасы небәрі – 10-да. Бала болсада осы қаралы хабар – көз алдында қалып қойған. Бауырларының денесін тасқын судан таба алмай ұзақ іздеп, кезекпен-кезек әкеліп жерлегені де көз алдында. Содан кейін кері қайтып әке-шешесі қыстаққа бармайтын болды. 1991 жылы інілі болды. Қазір анасы сол баласының қолында немерелерінің қызығын қызықтап тұрып жатқан жайы бар.

Ол кезде қазіргідей әлеуметтік желі, жедел ақпарат тарату болса, ерте қамданса олардың отбасы судың астында қалмас еді. Қазір әкесі о дүниелік болды. Анасы – 64-те. Осы кездеге дейін 34 жыл уақыт өтсе де, анасы бірде бір рет бұл оқиғаны ешкімге, тіпті балдарына да айтқан емес. Әкесі бауырларына ғана айтатын. Жанат үнемі қасында жүргендіктен естіп өсті. Жанат қазір Алматыда тұрады. Ел жақ аман ба? - деп үйге анасына хабарласқанда осы жолы су тасқыны жайында елдегі жайды бірінші рет сұрады. Сол кезде анасы үндемей қалды да: «Е жарықтық, жылда көктемгі тасқынның алдында ұзақ жаңбыр жауатыны бар ғой. Биыл да солай болды», деп бір қайырды. Анасыжыл сайын әр көктемде жауынның қанша уақыт жауатынын да қадағалап жүрген ғой...

Осы мақаланың авторы үшін моноспектакльді шығару ерекше сынақ болып табылады, өйткені ол трагедия мен тұтастай алғанда осы отбасының тарихының күрделілігін ескере отырып, шығармашылық және ұйымдастырушылық тұрғыдан егжей-тегжейлі түсінуді және назар аударуды қажет етеді.

Моноспектакльді шығару оны көп таңбалы қойылымдарда немесе басқа мәдени жобаларда жұмыс істеуден ерекшелендіретін бірқатар ерекшеліктерге ие:

– Моноспектакльдің продюсері жалғыз орындаушы болып табылатын бір актермен тығыз ынтымақтастықта жұмыс істейді. Бұл орындаушыны психологиялық қолдауға, оның физикалық және эмоционалдық мүмкіндіктерін ескеруге ерекше көзқарасты қажет етеді.

– Моноспектакльде қойылымның барлық жетістігі бір актерге байланысты, бұл орындаушының өзіне де, продюсерге де оны дайындау мен қолдау тұрғысынан қысымды арттырады. [6,7]

– Ірі театр қойылымдарымен салыстырғанда моноспектакльдердің бюджеті аз болады. Продюсер спектакльдің жоғары сапасын қамтамасыз ете отырып, шектеулі ресурстарды шебер басқаруы керек.

– Моноспектакльді насихаттау қиынырақ болуы мүмкін, өйткені аудиторияны бір орындаушыға толығымен тәуелді қойылымға тарту керек. Тиімді маркетинг актердің бірегейлігі мен спектакльдің өзіндік ерекшелігіне баса назар аударуы керек.

– Продюсер моноспектакльдің сценарийі көрермендердің назарын уақыт бойы ұстап тұру үшін жеткілікті күшті және қызықты екеніне көз жеткізуі керек. Бұл бірегей және есте қаларлық сипат пен динамикалық сюжетті дамытуды қамтиды.

– Моноспектакль продюсері көбінесе гастрольдік сапарларды ұйымдастыруға, бюджеттерді басқаруға және өндірістің барлық аспектілерін үйлестіруге, декорациядан бастап көпшілік алдында сөйлеуге дейін қосымша міндеттерді өз мойнына алады.

– Моноспектакльді үлкен театр сахналарынан бастап шағын камералық кеңістіктерге дейін әртүрлі орындар мен жағдайларға бейімдеуге болады. Продюсер эксперимент жасауға және спектакль аудиториясын барынша кеңейту үшін әртүрлі жағдайларға бейімделуге дайын болуы керек. [8,9]

Осылайша, продюсердің моноспектакльдегі жұмысы театр өнерін терең түсінуді, шектеулі ресурстар жағдайында жұмыс істей білуді және актермен тығыз қарым-қатынас орнату қабілетін талап етеді, мұның бәрі шығармашылық тұжырымдаманың сапасы мен өзіндік ерекшелігінің жоғары стандарттарын сақтай отырып.

Қорытынды

Зерттеу барысында маңызды қорытынды жасалды. Моно спектакль тек монолог емес, бұл жалғыз орындаушының қатысуымен оқиғаны өмірге әкелетін трансформациялық тәжірибе. Бұл ашықтық пен бірлікті қажет ететін баяндаудың интимдік түрі. Процесске кіріспес бұрын, жақсы қойылған моно спектакль көрермендерге қаншалықты терең әсер ететінін түсіну маңызды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Тухватулина, К. А. Моноспектакль в современном театральном пространстве (на примере спектакля "Триптих для одной актрисы" в Новом Художественном театре) / К. А. Тухватулина // Вестник современных исследований. – 2018. – № 10.7(25). – С. 124-129.

2. Гальчук, О. В. Моноспектакль как творческая интенция интерпретационной деятельности учащегося (на примере моноспектакля "Аннинька" по роману М.Е. Салтыкова-Щедрина "Господа Головлевы") / О. В. Гальчук // Научный поиск. – 2015. – № 4.1. – С. 45-47.

3. Колосов, Р. В. Драматический театр одного актера в России последней четверти XX - начала XXI века: предыстория, практика, специфика жанра: специальность 17.00.09 "Теория и история искусства": автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата искусствоведения / Колосов Роман Викторович. – Санкт-Петербург, 2010. – 19 с.

4. Санникова, Л. И. Сценография монотеатра / Л. И. Санникова // Слово. Действие. Сцена : сборник статей по материалам Всероссийской научно-практической конференции педагогов и студентов театральных вузов и сузов, Пермь, 12 мая 2019 года / Пермский государственный институт культуры. – Пермь: Пермский государственный институт культуры, 2021. – С. 189-205.

5. Гальчук, О. В. Интегрированная программа "Мастерская моноспектакля": методический аспект / О. В. Гальчук // Педагогика искусства. – 2017. – № 3. – С.36-42.

6. Курганская, Е. С. Моноспектакль как форма актерского самовыражения и методология его постановки / Е. С. Курганская // Культурные тренды современной России: от национальных истоков к культурным инновациям: сборник докладов X Всероссийской научно-практической конференции студентов, магистрантов, аспирантов и молодых учёных. В 6 т., Белгород, 28 апреля 2022 года. Том 4. – Белгород: Белгородский государственный институт искусств и культуры, 2022. – С. 287-293.

7. Тунева, Л. А. «Братья Карамазовы»: опыт создания моноспектакля от речевых задач до сценической версии: Учебно-методическое пособие для преподавателей и студентов театральных вузов / Л. А. Тунева. – Новосибирск: Государственное автономное образовательное учреждение высшего профессионального образования Новосибирской

области "Новосибирский государственный театральный институт", 2019. – 56 с. – ISBN 978-5-6041959-2-5.

8. Петров, В. О. Черты инструментального моноспектакля / В. О. Петров // Музыка в пространстве медиаккультуры: Сборник статей по материалам Пятой Международной научно-практической конференции, Краснодар, 17 апреля 2018 года. – Краснодар: Краснодарский государственный институт культуры, 2018. – С. 73-78.

9. Санникова, Л. И. Выразительность глубины пространства сцены в монотеатре / Л. И. Санникова // Слово. Действие. Сцена. Речь в пластике, пластика в речи : Сборник статей Всероссийской научно-практической конференции педагогов и студентов театральных ВУЗов и СУЗов, Пермь, 06–07 мая 2021 года. – Пермь: Пермский государственный институт культуры, 2021. – С. 88-95.